

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

IZ VSEBINE:

Vida Brest: 1. maj 1943 — Boris Pahor: Pesem o mojem Trstu — Zoran Hudales: Maj — P. A. Ogarev: Pomladne slike iz Istre.

LETNIK V

DUNAJ, V SOBOTO, 29. IV. 1950

ŠTEV. 31 (304)

Prvi maj in kmečko ljudstvo

Trdo je življenje našega kmeta. Težko delo in vedno večja kriza iz leta v leto je njegova večna spremljevalka. Needin in neorganiziran je izpostavljen vsakovrstnim pijavkam, ki izkoriščajo njegovo silo. Prekupčevalci in špekulanti ga obirajo, izkoriščajo in izrabljajo njegovo stisko. Davčni vijak ga pritiska in iztiska iz njega zadnje težko prislužene groše in grozi, da mu bo lepega dne zapel biriški boben. In kadar se je doslej vojnim hujskačem posrečilo razpaliti vojno klanje, je bil kmet vedno tisti, od katerega so zahtevali največ krvnega davka. Zlorabili so ga kot krmo za topove ter ga tirali, da je za tuje interese nosil glavo na prodaj na najbolj nevarne in izpostavljene točke.

Kmet gara iz dneva v dan, ko pa izračunava uspehe svojega truda-polnega dela, ugotavlja vedno bolj, da se mu naporno delo vedno manj izplača. Brez dvoma spada mali in srednji kmet med najbolj delovne sloje naroda, vendar se stalno nahaja v socialnih težkočah. Vsled visokih delovnih ur in pomanjkanju sredstev se le malo ali nič ne more posvečati kulturnemu življenju, izdatni vzgoji otrok in skrbi za svoje zdravje. Tako živi naš kmet in hodi še vedno pot hlapca Jerneja ter postaja vedno bolj berač na svoji zemlji.

Ni slučaj, da že slišimo tu in tam od kmetov, ki iščejo izhoda in poti za zboljšanje svojega stanja, izjave: „Prej ne bo dobro, dokler se ne bosta kmet in delavec med seboj povezala“. In v tem preprostem, modrem spoznanju je že nakazana rešitev iz sedanje stiske. Vedno je bil princip gospodujočih in imovitih slojev, da so razdvajali delovno ljudstvo, da so hujskali kmeta proti delavcu in obratno delavca proti kmetu, da so jima skušali dokazati, da sta si sovražnika. Dobro so vedeli, da je mogoče le razdvojenje, nedine in razprte delovne množice držati v šahu, jim gospodariti ter jih izkoriščati v svoje sebične namene. Zato je danes bolj kot kdajkoli poprej potrebna tudi kmečkemu ljudstvu enotnost, delovna zaveza in tesna povezava z vsemi, ki s trudom lastnih rok pridelujejo dobrine, ki jih človeštvo nujno potrebuje. Skupna, enotna fronta delavcev in kmetov, enotnost delovnih množic vseh dežel pomeni silo, ki bo znala urediti medsebojno sožitje tako, kakor učijo veliki znanstveniki in učitelji delovnega ljudstva. Le tako bo nastal nov svet, ki mora biti tak, da v njem močni ne bo izkoriščali šibkega, hudobni ne dobrega, svet, v katerem ne bo več poniževanja in zatiranja, svet v katerem bodo dela uma, znanosti, umetnosti služila celoti za olepšanje in olajšanje življenja, ne pa posameznikom za pridobivanje bogastva. Novi svet ne sme biti svet teptanih in ponižanih, temveč svet svobodnih ljudi in narodov, ki morajo biti enakopravni ne glede na velikost ozemlja ali njihovo številčno moč.

Za te visoke ideale človeštva, za svobodo, človeka vredno življenje, za enakopravnost narodov, za socializem, za trajen in pravičen mir je bila in je nujna borba delovnih množic vsega sveta. V to borbo se vključuje tudi naše slovensko delovno ljudstvo.

Na I. kongresu Zveze slovenske mladine

so se zbrali zastopniki vse slovenske mladine, tako svobodne kakor še zatirane

Zadnje nedeljo je bil v Celovcu I. Kongres „Zveze slovenske mladine“. Skorajda 200 delegatov iz vse Slovenske Koroške, ki so bili izvoljeni na predhodnih konferencah in sestankih, se je zbralo v Rothovi dvorani, ki je bila okrašena s sliko maršala Tita, slovensko zastavo ter različnimi naprednimi borbenimi parolami. Navdušenje, ki je vladalo med mladino, je bilo nepopisno. Pred in med Kongresom je igrala godba na pihala iz št. Janža v Rožu, nastopili pa so tudi škofoški tamburaši.

Letošnjega mladinskega Kongresa koroške slovenske mladine so se udeležili tudi zastopniki Ljudske mladine Jugoslavije, Ljudske mladine Slovenije in Zveze slovenske mladine v Italiji. Tako so bili na Kongresu zbrani zastopniki vse slovenske mladine, tiste, ki je že svobodna in si v svobodni domovini kuje boljše in svetlejšo bodočnost, ter tudi tiste mladine, ki jo je v Italiji doletela ista usoda kakor v Avstriji nas.

Ko je v imenu Ljudske mladine Jugoslavije spregovoril član CK LMJ tov. Boro Jevlič in prinesel Kongresu ZSM pozdrave mladine naše svobodne domovine, navdušenega vzklikanja tovarišu Titu, največjemu sinu svobodne Jugoslavije in prijatelja mladine, jugoslovanski Parlji ter vsem jugoslovanskim narodom ni hotelo biti konec. Tov. Jevlič je v svojem pozdravnem govoru prikazal uspehe bratske jugoslovanske mladine v socialistični domovini, ki ji nudi vso podporo in vse možnosti razvoja, ostro obsodil nesramno klevetniško gonjo, ki jo proti suvereni Jugoslaviji vodijo ZSSR in njeni sateliti ter poskus vodstva ZSSR, da bi krivdo nad izdajstvom koroških Slovencev zvalilo na Jugoslavijo. Ob koncu je poudaril trdno povezanost vse jugoslovanske mladine z mladino na Slovenskem Koroškem, ki se mora še vedno boriti za najosnovnejše pravice.

Spregovoril je tudi zastopnik Ljudske mladine Slovenije tovariš Franček Mirtič, ki je prikazal delo in uspehe slovenske mladine v socialistični izgradnji svoje domovine, v šoli, pri študiju in na ostalih

področjih dela ter poudaril, da je svobodna Slovenija, predvsem pa svobodna slovenska mladina vedno z nami.

V imenu „Zveze slovenske mladine v Italiji“ je Kongres pozdravil tovariš Viktor Vižentin. Govoril je o položaju slovenske mladine v Italiji, ki je sličen našemu. Tudi tam je slovenska mladina izpostavljena najhujšemu nacionalnemu zatiranju s strani italijanske oblasti in se mora — kakor mi — boriti za najosnovnejše demokratične pravice.

Spregovoril je še zastopnik koroških slovenskih študentov, ki študirajo v Jugoslaviji, tov. Peter Doujak, nato pa so Kongres pozdravili zastopniki slovenskih organizacij: v imenu DFDL njen predsednik tov. dr. Franc Petek, v imenu SPZ tov. dr. Franci Zwitter, v imenu AFZ. tov. Hilda Ogrisova, zastopnik pionirjev ter zastopniki posameznih okrajev, ki so prinesli Kongresu različna darila.

Pozdravnim govorom je sledil politični referat, ki ga je imel podpredsednik ZSM tov. France Košutnik. Uvodoma je poudaril, da mora prav mladina živo spremljati vsa

politična dogajanja doma in v svetu, ker le politično zgrajena in zrela bo lahko uresničila vse zadane si cilje.

Nato je prikazal bistvo spora med ZSSR in Jugoslavijo, t. j. bistvo nesramne klevetniške gonje, ki jo proti socialistični Jugoslaviji vodijo vse ljudskodemokratične države ter vodstva vseh Komunističnih partij v kapitalističnih državah z ZSSR na čelu. Ostro je obsodil hegemonistična stremjenja ZSSR, ki si hoče podrediti malo socialistično državo, pri čemer se poslužuje najgnusnejših in popolnoma nesocialističnih metod in s tem v socialističnem svetu uveljaviti iste odnose, ki jih do sledaj poznamo samo v kapitalističnem svetu. Govorec o svetovnem mladinskem gibanju je dejal, da je „Svetovna federacija demokratične mladine“, prej močno orožje v borbi za mir in mednarodno mladinsko solidarnost, zgubila svoj pomen in postala škodljiva za mednarodno mladinsko gibanje, čim se je izneverila svojemu prvotnemu namenu in postala poslušno orodje hegemonistične politike ZSSR in ostalih inform-birojevskih držav.

Pot svobode ni pot sredine temveč pot borbe

Ko je orisal položaj mladine v posameznih državah, se je dotaknil nekaterih problemov, ki so predvsem važni za slovensko mladino na Koroškem. Osnovni problem, ki se mu bo morala naša mladina posvetiti v prihodnosti, je vprašanje šolstva in učiteljstva. Šole pri nas ne smejo biti ponemčevalna središča slovenske mladine, kakor je to zdaj, temveč v šoli se mora mladina nekaj naučiti, slovenska mladina predvsem slovenskega, t. j. svojega materinskega jezika, slovenske zgodovine in slovenske kulture.

Referent je zavzel tudi stališče do tako imenovane sredine in poudaril, da je garant našega narodnega obstoja in nadaljnega razvoja le naša narodna enotnost, predvsem seveda enotnost mladine. Ob koncu je dejal: „Zato naj veljajo vse naše mlade sile borbi za enotnost slovenskega naroda. Podpirati pa moramo tudi delo vseh naših orga-

nizacij, zakaj mladinci in mladinke Slovenske Koroške moramo biti povsod gonilna sila, ker v naši borbi gre predvsem za nas in našo bodočnost. Gre zato, ali bomo nekoč svobodno živeli na svoji zemlji, ali pa bomo še nadalje hlapčevali tujcu. Pot v svobodo in lepšo bodočnost pa ni pot zlate sredine, temveč naravna pot borbe.“

Političnemu referatu je sledilo organizacijsko poročilo, ki ga je podal sekretar ZSM tov. Kori Perč. Obravnaval je različna organizacijska vprašanja in naloge, ki se jim bo naša mladina v bodoče morala predvsem posvetiti.

Po obeh referatih je bila diskusija, v kateri so sodelovali tajnik SKZ tov. Blaž Singer, ki je govoril o nalogah mladine na gospodarskem področju, tajnik SPZ tov. Tonče Schlapper, ki je nakazal naloge ZSM v kulturno-prosvetnih društvi ter zastopniki okrajev. Nato je spregovoril tudi še dijak, ki študira na celovški gimnaziji, in poročal o položaju slovenskih študentov, ki jih vsled njihove nacionalne zavesti v vseh ozirih zapostavljajo.

Po diskusiji je Kongres odobril spremembo statuta „Zveze slovenske mladine“, ki jo je predlagal Pokrajinski odbor. Spremenjeno je ime in nekatere manjše točke. Nato je Kongres soglasno izvolil novi Pokrajinski odbor.

Ob koncu je Kongres sprejel protestno pismo ministrstvu za pouk, v katerem odločno protestira proti poskusom odstranitve slovenskega pouka iz šol in ponovno postavlja zahtevo po slovenski gimnaziji, slovenskem učiteljski in slovenskih gospodarskih šolah.

Več in podrobneje o I. Kongresu „Zveze slovenske mladine“ boste brali v „Mladi Koroški“.

kmečko-delovnega ljudstva vključujejo v veličastne prvomajske proslave. V naši najbližji soseščini, v novi Jugoslaviji že tudi kmetje skupno z delavci manifestirajo zmago nad izkoriščevalci.

In mi, slovensko delovno ljudstvo na Koroškem, se zavedamo, kam spadamo. Dozorevamo in vemo, da je naša borba za naše gospodarske, socialne in narodne pravice del borbe naprednih delovnih množic vsega sveta in v tem smislu bomo proslavljali tudi mi naš borbeni dan, 1. maj.

„Nič na vrata usmiljenja, na vrata pravice trkam, da se mi odpro na stežaj“, pravi glasnik naših dni Ivan Cankar.

Naj živi Prvi maj — praznik delovnih množic vsega sveta.

Nov poiskus netenja narodnega sovraštva

Po širnem svetu

Kakor poroča „Allgemeine Bauern-Zeitung“, je imel deželni strankin svet OeVP za Koroško 15. marca svoje zasedanje, na katerem se je bavil z organizatoričnimi, gospodarskimi in političnimi vprašanji.

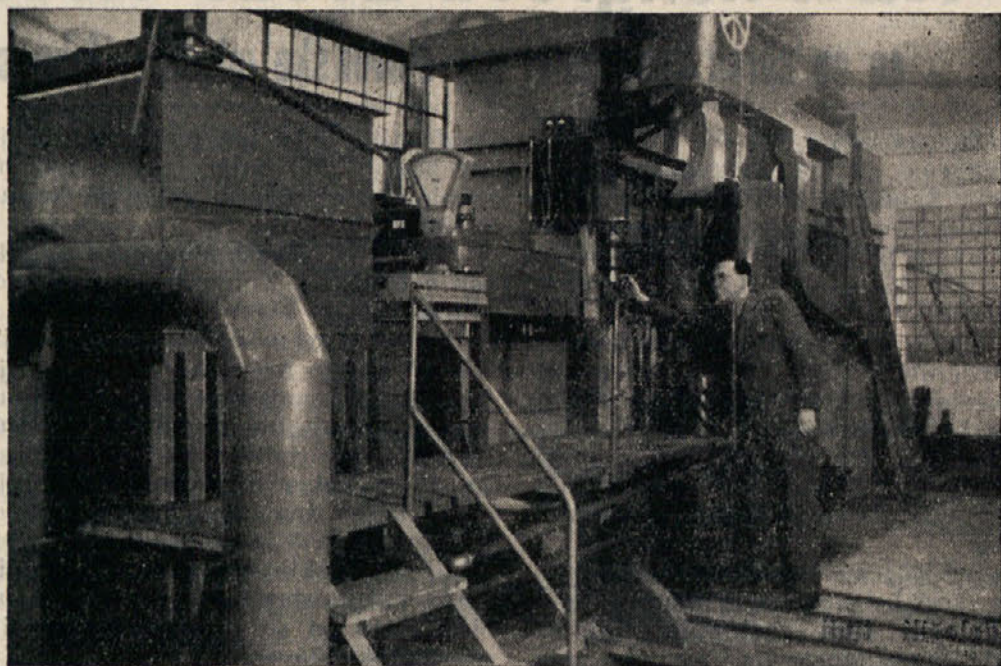
Predlogi in zahteve, ki so jih obravnavali, nosijo obeležje priprave kampanje za volitve v Kmetijsko zbornico in za proslavo 30 letnice 10. oktobra. Med vsemi prozornimi zahtevami je značilna ena, ki se glasi: „Koroškemu glasovalnemu ozemlju je treba nuditi več gospodarske pomoči kot doslej. Koroškimi „Abwehrkämpferjem“, ki so prišli v stisko, se mora čim prej pomagati z velikopoteznimi podporami.“

Ob taki zahtevi je vsekakor potrebno postaviti vprašanje: Ali je takšna zahteva v korist ljudstva in ali je korak k zboljšanju izredno kritičnih gospodarskih in socialnih razmer na Koroškem. Ne in tudi nikdar ne bo! Takšna zahteva po svoji vsebini in po vseh dosedanjih izkušnjah le podžiga šovinizem, narodno nestrpnost in goji sovraštvo in medsebojno mržnjo, kar pa nikoli ne more koristiti interesom delovnih ljudi — bodisi kmeta ali delavca. V sedanjih razmerah, ko se dobršen del kmetov in delavcev vsled vedno večjega gospodarskega in socialnega pritiska OeVP-jevskih kapitalističnih krugov vedno bolj odmika od politike vodstva OeVP, sega vodstvo spet po svoji in svojih prednikov že docela obrabljeni in odurni taktiki, da bi preprečilo in slabilo možnost skupne borbe in prizadevanja delovnih ljudi za svoj gospodarski in socialni obstoj, da bi na novo zanetilo sovraštvo med ljudstvom ob 30 letnici imperialistične „Zmage v nemški noči“. Vemo, da je velenemški imperialistični duh, kakor je vladal na Koroškem po 10. oktobru 1920, pred 12. leti rodil nemški nacizem, najbolj kruto tlačjenje delovnih ljudi in brezmejno krvoprelitje delavcev in kmetov. Vemo pa tudi, kdo je imel od tega koristi. Ali naj se s takšnimi zahtevami netenje medsebojnega sovra-

štva in vse njegove že poznane posledice še enkrat ponovijo? Stanje in razpoloženje med kmeti in delavci, kakor tudi med njihovimi trenejšimi zastopniki v novoizvoljenih občinskih odborih je drugačno in kaže, da je delovno ljudstvo za enotnost, za mir in narodno razumevanje. Ljudstvo pač prihaja do spoznanja, da imajo od takšnih zahtev edino koristi ljudje, ki vidijo v včerašnjem SA Standartenführerju Steinacherju spet svojega boga na Koroškem. To pa so zakrknjeni izko-

riščevalci kmeta in delavca in njihovi politični priganjači v vrhovih vseh strank, ki so v deželnem zboru soglasno določile 100.000 šilingov iz davkov ljudstva za proslavo 30 letnice 10. oktobra.

Zato je vsak trezen in razsoden kmečki človek in delavec proti takšnemu netenju sovraštva in nestrpnosti, ker spoznava, da gre vse to v njegovo škodo. Kdor pa ima od tega koristi, naj se navdušuje za takšno politiko. S časom se bo med ljudstvom sam onemogočil.

Direktor Turboinstituta dr. inž. Ivo Vuškovič kontrolira delovanje novega modela turbine

Člani Zveze vojnih invalidov okraja Slovenjgradec so na svoji skupščini sprejeli več sklepov. Med drugim bodo v tem letu opravili 8500 prostovoljnih ur. V razpravi so člani iz Guštanja obravnavali možnosti za ustanovitev samostojne invalidske živinorejske zadrage.

Pred rehabilitacijo Petaina

Medtem ko v Franciji raste teror policije proti delavcem pa sodelavci nacistov in simpatizerji Vichyja poskušajo rehabilitirati bivšega maršala Petaina, ki je bil pred petimi leti obsojen zaradi veleiz-

daje na smrt in pozneje pomiložčen na dosmrtno ječo. Pretirano skrb za zdravje izdajalca je pokazalo v zadnjem času zlasti reakcionarno časopisje. De Gaulle je pred dvema mesecema izjavil, da je „sramota imeti v ječi 95 letnega starčka“.

Turboinstitut - važna znanstvena ustanova v FLRJ

Vlada FLR Jugoslavije je decembra 1949 podelila nagrade najboljšim znanstvenikom in kulturnim delavcem. Med nagrajenimi sta tudi univerzitetni profesor dr. inž. Vuškovič Ivo, direktor zveznega Turboinstituta v Ljubljani, in inž. Marinček Zdenko, šef laboratorija Turboinstituta.

Zgraditi in opremiti Turboinstitut v državi, ki pred zadnjo svetovno vojno skoraj ni ničesar vedela o hidrostrojih, ni lahka stvar. Ni bilo niti najosnovnejših aparatov in naprav, niti potrebnih strokovnjakov. Vendar v Jugoslaviji zvezni Turboinstitut deluje že več kot dve leti.

„Litostroj“ — velika tovarna hidravličnih strojev, je narekovala ustanovitev turboinstituta, ki naj bi proučeval vse vrste hidravličnih in aerodinamičnih strojev za posamezne jugoslovanske vode. V začetku je ta institut delal v okviru „Litostroja“. Toda kaj kmalu se je pokazalo, da je treba institut razširiti, da mora postati znanstvenoraziskovalna ustanova za celo državo, ker so se začele graditi tovarne za hidravlične in aerodinamične naprave ter razni objekti širom države.

Univ. prof. dr. Vuškovič Ivo je kot strokovnjak z velikimi izkušnjami prevzel nalogo, dvigniti izvezni Turboinstitut na mednarodno znanstveno-tehnično višino. Z razumevanjem in podporo oblasti institut že danes v glavnem ustreza zahtevam in nalogam industrializacije in graditve socializma v Jugoslaviji, kjer daje

družbeni sistem vso možnost za razvoj instituta.

V zveznem Turboinstitutu je v državnem merilu skoncentrirana ta panoga tehnike na enem mestu v nasprotju s takimi ustanovami drugod, kjer imajo večje tovarne lastne turbine za svoje najožje potrebe. Jasno je, da so znanstvene perspektive boljše in hitrejša tam, kjer minister za težko industrijo pravi: „Samo, da ne bo vaš institut premajhen!“ Doprinos instituta k čisti znanosti bo večji tam, kjer oblast skrbi in podpira raziskovalna dela posameznika in kolektiva. Zvezni Turboinstitut pa je pripravljen, da sodeluje z vsemi znanstvenimi ustanovami na svetu.

Institut se danes bavi predvsem z vprašanji hidrodinamike in aerodinamike, z vprašanjem mehanizacije gradbišč in gradbenih področij. V zvezi s hidrogredbenimi deli pa preizkušajo zatvornice, mostove in vse strojne elemente za hidrogredbena dela. V Jugoslaviji predstavlja elektrifikacija vasi važno gospodarsko nalogo. Zato bodo gradili majhne hidrocentrale s posebnimi turbinami. Tovrstne hidravlične naprave Turboinstitut že proučuje. Kako preprečiti kavitacijo, to je razjedanje materiala, ki ga povzroča voda, je ena izmed glavnih nalog instituta. Kavitacija se lahko prepreči s pravilno konstrukcijo turbine, razjedanje lopatic pa se lahko ublaži, če so izdelane iz posebnega trdega in odpornega materiala. Zaradi tega v Turboinstitutu proučujejo na

modelih vse posebnosti posameznih turbin ter njenih lopatic in potem odločijo, katera oblika in material je najprimernejši za izdelavo. Po zamisli direktorja dr. inž. Vuškoviča in inž. Marinčka so v institutu napravili načrte in popolnoma izdelali vzorec črpalnega bagera, najodobnejšega stroja na področju hidromehanizacije, ki ima veliko prednost. Ta črpalni bager se že serijsko izdeluje v jugoslovanskih tovarnah. Pri projektiranju „vodnega topa“ — hidromonitorja — je Turboinstitut dosegel tudi lepe uspehe.

Delo v Turboinstitutu je popolnoma novo na jugoslovanskem znanstvenoraziskovalnem področju in narekuje sistematično vzgojo in specializacijo mladih znanstvenih kadrov v Jugoslaviji. Zato nudi institut praktično izobrazbo študentom na univerzi. Najmodernejši modeli in naprave so namenjeni predvsem učenju študentom in tehnikom.

Da pa bo znanstveno delo instituta zajelo vse probleme hidro- in aerodinamike v Jugoslaviji, gradijo v št. Vidu nad Ljubljano veliko in moderno stavbo z lastno visokotlačno hidrocentralo s 100 m visokim rezervoarjem. Tu bo imel institut lastne delavnice, da ne bo motil proizvodnega plana raznih drugih tovarn. Vodna cev bo napeljana po cellem laboratoriju, da se bodo na njo pripojevali poizkusni in kontrolni aparati. Hidrocentrala 75 KW pa bo namenjena predvsem univerzitetnim poizkusom. Že sedaj pa se vzporedno z institutom gradijo stanovanjske zgradbe za uslužbenca in inženirje.

Jugoslavija bo torej dobila modern in velik Turboinstitut, ki bo tudi skrbel in delal za procvit nove Jugoslavije.

„Figaro“ je pričel takoj po tem govoru objavljati spomine bivšega ameriškega veleposlanika v Vichyju admirala, v katerih se Leahy hvali, da mu je Petain večkrat pomagal v misli, ki mu jo je naložil Roosevelt. Zanimivo je tudi ponašanje polkovnika Remisa, člana izvršnega odbora De Gaullovega gibanja in bivšega člana odbora osvoboditve. Ta se je še junija 1948 izjavil v organu „Rassemblement du Peuple Français“ z vso ostroostjo „proti staremu ciniku iz otoka Yeu“. Zdaj je pa napisal v tedniku „Carrefour“, da je bila vsa borba med Petainom in De Gaulom med vojno, kljub temu, da sta drug drugega obsodila na smrt — le stvar nesporazuma.

Oba branilca maršala Petaina sta tako po petih letih našla primeren čas, da ugodita njegovi zahtevi po reviziji procesa (seveda bosta takoj našla vse potrebne dokumente). Vsa akcija po časopisju za rehabilitacijo Petaina je zelo značilna za današnje politične razmere v Franciji. Že dejstvo, da nastopajo Petainovi somišljeniki javno, kaže, da se ob današnji politični konjukturi počuti-jo desničarski elementi zelo varne.

Šanghaj. — Kakor poroča časopis „Tsefanshipao“ šteje Kitajska trenutno 483,687.862 prebivalcev, od katerih odpade na kmetijstvo 396,987.491 oseb.

8. plenarno zborovanje sindikata kmečkih delavcev in nameščencev Jugoslavije je bilo v Sindikalnem domu Agrokombinata Borovo. Sprejete so bile smernice za večji napredek gibanja za visoko storilnost dela.

1. MAI 1943

VIDA BREST:

Noč nad dolino se je docela zgostila. Nobene zvezde ni bilo nikjer in niti koščka čistega neba. Janez je ležal zakopan v seno na kozolcu in gledal skozi brane. Ni mogel spati. Zdaj, zdaj je zapraskečalo spodaj. Vedel je, da streljajo belogardisti kar tjavdan iz objektivnosti. Že dolgo ni bilo v dolino partizanov, pa so se razšopirili, da je bilo groza. Kaj vse so počenjali zadnje tedne! Še vedno mu je donelo v ušesih obupno kričanje Antona, ki so mu v hosti za bajto jermena rezali s hrbta. Kričal je, povedal pa ni ničesar! Zdaj se že zaraščala njegov grob na travi za kozolcem, kjer pa so prestrelili glavo Francetu, so pognale temne, zametne vijolice...

Janeza je streslo. Navsezadnje ga je lahko bilo groza, saj je imel že dobre petnajst let. V hiši ne more spati. Prišli bi ponoči in ga odpeljali. V partizane pa ga mama ne pusti in ne pusti. „Dosti je“, pravi. „Če so tam trije. Ti si še premlad zato. In nazadnje, sama res ne morem biti. Kdo bo pa delal?“

Janez ne ve, da ne gre toliko zaradi dela. Ampak kako, kako naj pobegne, ko pa niti ne ve, kam naj se obrne, da bi prišel v odred. Kje je sedaj? Tihabojem jih ni, na Debencu jih ni... Kam so se obrnili? Nekaj pošte je zaostalo pri njem. Na zvezo ni bilo že dolgo nikogar. Segel je z roko pod tram in zatipal ovoje. Kam le naj ga nese? Mama ne ve, da je vzdrževal zvezo. Saj ji navsezadnje res ni treba vedeti vsega.

Ha, zakaj ga niso vzeli seboj, ko so nazadnje prišli! Da je premlad, ni res, saj so mlajši od njega tudi v hosti.

Premišljevanje mu je nenadoma pretrgalo rahlo trkanje na okno. hiša je bila nekaj korakov od kozolca. Kdo je? Pripravil se je, da se požene skozi brane s kozolca.

„Oprite vendar! Mi smo, mi partizani!“ Znani glas je Janeza sredi zaleta ustavil. Ne more biti pomote. Partizani so tu! Za hip je še počakal. Glas pod oknom je spet ponovil:

„Vraga, saj se nas ne bojite, dajte no! Janez!“

Zdaj je Janez zletel po lestvi in je že bil pri njih. Stanko! Venc! Matija! Pozdravljeni! Obrnil se je in stekel nazaj po zavoj. Medtem je mama odprla. V sami srajci je stala na pragu in se pol smejala, pol jokala.

„Da ste še živi! Jezes, vezes in smo že mislili... Tak vstopite. Bom takoj kaj pripravila.“

„Nikar! Takoj pojdemo naprej! Kasneje pridemo, podnevi.“

Venc je potegnil Janeza na stran.

„Brigada pride“, je šepnil, „Čankarjevci. Ali jim pokažeš pot do farovža?“

„Pot?“ se je Janez začudil.

„No da, stezo, kravjo stezo pod farovžem, da pridejo prav zraven.“

Zdaj je Janez razumel. „Napad?“ je šepnil.

Venc je samo pokimal in prisluhnil. Na poti pod hišo so se zaslišali koraki predhodnice, Venc jim je stopil nasproti. V hipu je bil pri njih. Nato je krenil z njimi naprej. Vodil jih je čez njivo, skozi mejo, obraslo z leščevjem, in čez široke gmajne. Ob Bistrici, potoku, ki je tekal tik pod smrekami, ki so obdajale župnišče, so se ustavili. Nekaj fantov je izginilo nazaj. Janezu je bilo srce, da ga je čutil v grlu in v sencih. Zdelo se mu je, da mora globoko, globoko požirati, da ustavi razbijanje v prsih in se z njim ne izda.

Nenadoma je bila gmajna polna

črnih sklonjenih senc. To je brigada. Janez se je dvignil in vodil kolono naprej. Šumenje potoka je zaglušilo spodrsavajoče korake partizanov, ki so brodili na drugo stran. Nato so se razvrstili in se tiho, neslišno vzpenjali po stezi, ki jo je živina med smrekami shodila. Pred njimi se je zasvetil zid. Tu so hlevi in zdaj samo še čez dvorišče do župnišča in skozi sadovnjak h kaplaniji.

Pred Janezom se je pojavil visok mož. Segel mu je v roko in jo stisnil, da ga je zabolelo.

„Dober fant si. Zdaj pa pojdi hitro, hitro nazaj!“

„Nazaj?“ je zategnil Janez. „Z vami bi ostal...“

„Komandant sem in ukazujem. Nazaj fant! To še ni zate.“

Ura v zvoniku je enakomerno odbila polnoči. Komandant je še enkrat stisnil Janezu roko:

„Veseli prvi maj, fant!“ Nato je sklonjen odhitel. Janez je za hip postal, nato pa zdrsnil navzdol k potoku. Takoj zatem je zagrmelo, da se je ves stresel. Top imajo, mu je šlo ko blisk skozi možgane, a že ga je zmotila strojnica, ki je zaroportala v noč. Nato se je razbesne-

lo. Streljanje, kriki, in čez vse vesel, močan vzklík:

„Za naš praznik, za Prvi maj! Naprej!“

Na drugi strani vasi. Zdelo se mu je, da prav pod zvonikom, kjer je bil največji bunker, sliši pesem. Skozi vse streljanje je zdaj razložil jasno in čisto: „Vstanite, sužnji, iz prekletstva, zatirani od vseh gospod... Zdaj pravda naša, pravda sveta nas kliče v boj od vsepovsod.“

Nad župniščem se je zasvetila raketa in za njo druga, tretja... Ugasnile so v temi nad travnikom. Kričanje v postojanki je včasih planilo med streljanje in spet se je užgala strojnica. Vmes pa je zdaj pa zdaj buhnilo ob zid, da se je zemlja pod nogami stresla.

„Bračo Slovenci! Napred za Prvi maj!“ Od kod nenadoma Hrvatje? „Ide vama u pomoč trinaesta proletarska!“ Klic je prerasel v pesem: „Nabrusimo kose, več klas nam sazrijeva, i žetve bogate nadožo je čas...“ Z druge strani se je pridružila slovenska: Naj jeklo zapoje, naj pesem odmeva, nabrusimo kose, zrel je klas! V boj za svobodo življenja...“

Pesem je naraščala in Janez je ko ukopan strmел v noč in v svetle

črte, ki so jih risale svetleče se krogle. Nato je iz potnih prsi zakukal in planil v tek. Domov, domov! Vsem mora povedati, da je prvi maj resnično naš Prvi.

Tekel je med mejami in se oziral nazaj v dolino, kjer je divjal boj. V vasi pa so se zbrali vsi in v ranem jutru stali v gružah pred hišami, solzni in tresoči se od mraza in sreče.

Nato se je zakadilo iz dimnikov. Saj so vendar gostje tu in tak praznik! Smejočih se obrazov so prihajali skozi vas partizani in se ustavljali pri ljudeh. Sedali so za polno naložene mize in pripovedovali o boju spodaj, ki se je nadaljeval ob dnevnem svitu vse bolj in bolj.

Janez je bil spet v dolini. Zdaj že s puško, ki jo je privlekel od nekod. Mati pa je doma pripravljala popotnico za vse, ki so to noč za Prvi maj napadali.

Iz zvonika se je kadilo. Partizani so zažgali bunker v njem. Zid kaplanije pa se je ob vsakem topovskem izstrelku zavil v siv oblak prahu. Za postojanko so Tomšičevci z glasnim „horukanjem“ razdirali progo, da ne bodo po njej nikoli več vozili soldaščine na fronto.

Proti jutru naslednjega dne je Janez z brigado odšel. Komaj pa se je jutro naredilo, so ropotali po cestah spodaj kamioni, polni Italijanov in belogardistov. Začela se je hajka, strahotnejša od minulih. Toda nič ni bilo tako strašno, da bi moglo uničiti v ljudeh moč, ki se jim je nabrala v srce med bojem za Prvi maj.

BORIS PAHOR:

Pesem o mojem

TRSTU

In zdaj bo spet prvi maj! In jadra, zelena jadra imajo rdeče krpe in rdeči tulipani imajo rdeče lise. Morje pokrivajo vijoličaste pege, kakor da ležijo na njem široki listi; in čolni so na morju kakor račke in krdelce slavčkov zboruje na Trsteniku. V mladih akacijah so skriti in njih petje je belo cvetje po tržaških grapah.

Babica pestuje hčeri dete in hči hiti po rebri, s Trstenika nese kosilo možu. Starka boža malčku bela lička, španski bezeg pa je prisloneil bela lica k nizki strehi. Iz špranj je na borjaču pognal pelin, toda v vrtu sonči mandelj svoje drobne sardove. Na brežini, visoko pod mostom se pase govedo, pastir mu žvižga o vetru potepuhu. Mali Marko pa je odvezal osliča, ga zajahal

in zdaj speta po zelenem klancu. Osljč ima droben curek krvi ob nozdrvih: Ob akaciji se je zbedel, je rekel Marko. Ždaj ga zmago-slavno jaše in debela vrv sledi vsegor po klancu.

Zelene so dolinice in vso tržaško gmajno so nagubale v mogočno kri-lo, vse okoli in okoli belega telesa: in belo telo je naše mesto Trst! In tudi tračnice brzijo proti mestu. Tudi most pod njimi; in most je kot da se je sprožil kraško kamenje, se zlilo v plemeniti plaz in plaz je preskočil dvakrat, trikrat grapo, in postal je most! Zelenje zdaj v prešernih strujah žubori pod krepki-mi oboki, ko da so potoki.

Deklica moja, poj! Napisal ti bom pesem o čudežnem mestu Trstu. Veš pred dnevi je nekdo

plačal trobentaste zvočnike — in zvočniki so kričali v aprilsko sonce, da Trst ni moj, da Trst ni tvoj. Toda, deklica, zapoj, da preglašiš plačane trobente, da jim poveš o najinem mestu v kraških kamnih, ki jih sonce pari; kakor ogenj iz plavžev se upira vanje, o terasah, o špatnih, ki gredo vse dol vse dol po bregovih. In naša zgodovina stopa po pomladnih stopnicah zmeraj nižje k morju. O krošnjah razcvetelih dreves, o cvetih, ki so drobne perutničke, sinjkaste, oranžnate perutke, o krošnjah, ki so negibne jate pisanih, čudežnih ptic.

Živel je mlad človek, ki je zapel o Krasu, in rekel je „Moj Kras!“ Bil je pošten in pel je kakor mu je kri velela. Ni bil naš, toda pel je za nas, pel je za tiste, ki bodo prišli. Izpel je svojo najglobljo bol, ker videl je ljudi jutrišnjega dne.

In to smo mi, na „obali bodočnosti“, na obali jutrišnjega dne. Jaz, deklica, sem deček zdaj, toda jutri bom kapitan na novozgrajeni ladji, jutri bom stal za zobčastim kolesom in vrtel ga bom, vrtel. Vrtel ga bom, da bo ladja plula, moja ladja: ko da se je pomlad potunknila v morje in postala riba. In moja ladja bo plula mogočna, kakor kit, kakor kit na omamno svatbo.

In še so grmeli zvočniki da naj bodo moje grape in Trstenik in Rojanski potok in Starobregški in huddournik Ključ in hišice kontovelske in ščedenjske brščice — toda, da ulice niso moje; da ulice so samo zanje. In jaz sem žel in pri sebi sem imel knjigo pesnika Slataperja. Viš, pregledal sem vse kotičke najine mladosti, prevohal veže kakor stari pes, obvohal vlažne stene. In nikjer ni bilo luknje, ki ne bi vedel zanjo. Šel sem in ugasnile so električne luči in spet je zasikal (Nadaljevanje na 4. strani)

Zoram Hudales

MAJ

Pomniš li dan, ko vlak je hropeč
izseljence vozil na tuje,
ko prvi naš borec je v gozdu čuječ
verjel, da svoboda se kuje?
Tokrat je bil maj.

Pomniš li dan, ko gli smo v Trst?
Na cestah in nebu brneli so stroji.
Za nami mir legal na kraško je prst.
na skale, trdnjave - prestali so boji.
Tokrat je bil maj.

In danes je maj. Tovariš, poglej!
Vsa srca je nova vesna ogrela.
Ljudstvo prepeva veselo brez mej,
zastave razvija - praznik je dela.
To prvi je maj.

POMLADNE SLIKE IZ

P. A. Ogarev:

Zgodnje nedeljsko jutro. Lahak polmrak zastira, kot prozoren pajčolan zadnje ugašajoče zvezde. Na vzhodni strani podgorskega hribovja se nebo prav nalahko rdeči. Tam bo vzšlo sonce — vir vsega življenja tudi tu v Istri. Zdaj je še vse tako lepo tiho in mirno. Kot bi te nevidna, ljubeča roka božala, ti je. V notranjosti je en sam velik akord, ki naznanja začetek novega življenja.

Kako bi mogel vzdržati, ob tako vabljenem dnevu v postelji? Nekaj ne morem si razložiti kaj — me je bilo to jutro prebudilo ob nenavadni uri. Nisem več mogel zaspati. Vstal sem in počasi odšel iz Kopra, ko je v njem še vse spalo. Šel sem kar — tja v en dan — kot pravijo naši stari ljudje. Pod dojmom, da bom nekaj novega doživel sem krenil po cesti na levo proti nekdanji postaji. Dnevni promet še ni napolnjeval ozračja s svojim ropotom. Vsak najmanjši glasek je iz velike daljave priplul na glasovnih valovih na ušesa. Po strmem šmarškem klancu vzpodbuja mlekarica svojega osla z značilnimi: „Teri, teri“. Težko je obložen sivec z vrči! na obeh straneh. Podviza se in naglo peketa s tankimi nogami, pa še vseeno gospodinja ni zadovoljna. Nič ne protestira sivec, ko ga poleg vzpodbudne besede zadene po zadku še debela palica. Vajen jo je kot sena. Ve, da je Koper njegov cilj in počitek. Tam od Prad se razločno sliši živ pogovor dveh drugih mlekarič, ki tudi hitita proti Kopru z vrči mleka na glavah. Od Pomjanske višine pa se tako razločno čuje kikirikanje petelinov, kot bi imel kurnik pred seboj na česti.

Orač v koprski dolini

Za bivšo koprsko postajo, ki danes služi podjetju „Bor“ za skladišče lesa, že orje kmet globoko v zaraščeno-ledino. Zgodaj je vstal, ker ve, da je zgodnja brazda — zlata brazda. Pravkar so orača osvetlili prvi žarki vzhajajočega sonca. Kot s srebrnimi zvezdicami posuto je polje, vinogradi in orač. Očem in duši tistega, ki razume in občuti vso globino in pomen tega dela, je to sladek užitek. Noč je bila mrzla, pa je lahka slana pobelila vso dolino, da se zdi kot posuta s srebrom. V to lepoto je kmet zaoral in počasi obrača brazdo za brazdo, leho za leho. In v notranjosti mu poje poje mu brazda pesem življenja, poje, vse okoli njega, ko se prebuja iz nočnega spanja v tako lep in sončen dan pomladi v Istri.

Zdi se očesu, da zgodnji orač podorava srebrne zvezdice, ko sončni žarki, ki so se prikradli skozi visoke ciprese koprškega pokopališča, obsevajo še nepreorano ledino. Iz zemlje že dehti vonj po pomladi, po življenju, po semenu, katerega pričakuje. Tega bo v kratkem sprejela v svoje skrivnostno varstvo, sodelovanju s sončnimi žarki in gorkoto, v sodelovanju z vodo in z milijardami nevidnih glivic kvasovk, bo zemlja izvržila veliko delo. Obdelovala bo sprejeto seme, ga božala, gojila, in prebudila v njem skrivnostne kali življenja. Te kali bodo prebodle zemeljsko skorjo in prikukale na dan v obliki bilk. Tedaj bo zemlja — že lepo poravnana, povedala kmetu lepo novico: — Glej, ker si dobro delal z mano, ti bom to tvojo dobroto poplačala. Kar poglej čez mene in objemi s pogledom vse površje. Vsa živim! Vse to bo zate in za tvoje!

Ko se prerijem skozi pas gostega trsa, ki ga obroblija obcesni kanal,

voščim kmetu-oraču dobro srečo in obilen pridelek. Z nasmehom odgovori in ustavi vola.

Čuti, da razumem njegovo delo

Vam, ki pridete včasih iz mesta, moram povedati, da tega pozdrava ne smete nikoli opustiti. Kmet, ki ima dober čut, bo občutil, da ne razumete ne njega in ne njegovega dela, če greste mimo, kot bi ga sploh ne opazili.

Gradijo velik in lep Zadružni dom

Marežgani gradijo drugi del Zadružnega doma. Tisti, ki so se že leta 1922 uprli fašizmu, ko je ta hotel prepričati, da bi Marežgani volili svoje ljudi. Prvi del so že dogradili lani in pri tem napravili — 15.000 prostovoljnih delovnih ur!

Kakšni ljudje pa so to, bo vprašal tisti... ki danes caplja nekje daleč zadaj za vsem napredkom? Gleda na desno, gleda na levo, gleda nazaj, poslušaj prižepetavanja tistih, ki ljudske oblasti ne marajo. Poslušaj pa tudi tiste, ki so oblečeni v duhovska oblačila — a duhovni niso. Tako ga moti vse: hudič, bog, ljudje zavirači in njegova sebičnost. Bi, ali ne bi, mu tolče v glavi?! Nič ni z njim. In nič ne bo! Mogoče bi bilo, če bi poizkušal odkrito in brez sebičnosti pogledati v ta novi svet. Nima svoje glave, ker drugi zanj mislijo. Toda svet gre naprej, in bo

šel, tudi če on in še kdo drugi še tako vlečejo nazaj. Istrani — Marežgani napredujejo. Lani 15.000 prostovoljnih ur, katere je napravilo — 2000 članov SIAU! Ali je, ali ni trdna ta bratska organizacija tistih ljudi, ki delajo, da bo njim, da bo tudi skupnosti boljše?!

Pa letos, kaj bodo napravili Marežgani?! Vem, da vas vse zanima. Tudi vse tiste, ki iz Trsta prihajajo... da bo kmalu drugače.

No, res bo drugače; Marežgani in tudi drugi ljudje v Istri vedo, da bo res.

Ampak ne tako, kot bi tisti iz Trsta radi!

Le poslušajte.

Letos bodo Marežgani napravili pri gradnji Zadružnega doma — 66.000 prostovoljnih ur! Povedali so mi to sami, ko sem jih pri delu obiskal. Videl sem na njihovem sten-času, da imajo osem delovnih skupin, katere dnevno izmenoma delajo. Ob nedeljah pa vsa množična bratska brigada. In se pozna, da delajo zares. Kmalu bodo pričeli rasti iz že izkopanih temeljev zidovi za še ostali del Zadružnega doma.

Ti, ki si še vedno uklenjen in utenjen v jarem sebičnosti, kar pridi in poglej, pa porazgovori se s temi ljudmi. Bož videl in občutil nekaj zelo novega. Saj so še mene nekako postrani gledali, ko sem prišel med nje. Bilo mi je celo malo

nerodno, ko sem to opazil. Ampak jim nisem prav nič zameril. Sklenil pa sem o njihovem delu nekaj napisati, da bodo tudi drugje zvedeli, kako delajo. To zato, da se jim vsaj malo oprostim, ker jim nisem priskočil na pomoč s krampom.

To so Marežgani, ki vedo, da gradijo zase in sebi — boljše dni! Kar nič ne poslušajo tistih, ki pravijo, da ni prav, če ob nedeljah delajo, da ni to ljudska oblast, ki jih tako naganja k delu. Tudi tistih, ne poslušajo, ki pridejo z nekako važnim obrazom, se ogledajo na desno in levo, naprej in nazaj, ter nekako skrivnostno pošepetajo... da bo sprememba. Ej, kako vse take Marežgani dobro razumejo! Vedo, da je ta... sprememba že nastopila — in sicer za žep vseh takih. Ni več časa za take politične kvante pri revolucionarnih Marežganih. Danes je kramp njihovo revolucionarno orožje, ki jim poje vsaki dan lepšo pesem izboljšanja.

To jutro mu je vsega prevzela tista lepota, ki jo mora občutiti v globini duše. Od nekje iz vsemirja so prihajali akordi prebujajočega se življenja, se razširjali čez vso delovno in napredujočo Istro in v občutje ter se znova vračali nazaj. Če bi bil umetnik, bi hotel vse to na platno ujeti in tako povedati-pokazati našim ljudem velike tajne in lepote tega novega življenja in ustvarjanja, pri katerem sodeluje — vsak naš delovni človek.

Pesem o mojem TRSTU

plin v starih svetilkah vrh železnih stebrov. Ob možu sem stopal, ki je z dolgo palico prižigal plin. Tudi jaz sem prižigal po vseh kotih modrikaste plamenčke, zato ker so križali, da ulice niso moje. Spet sem tekkel za tramvaji in na skrivaj sedel na luč prikolicice, in na obrežju sem tekkel za tovorniškimi vozovi, da me je voznik ogyrknil z bičem. In ob tračnicah openskega tramvaja sem se spet usekal v stopala in mama me je močila z arniko kot nekdanj.

Viš, in ti si bila spet kakor fantek in nožice si imela kakor vrabček. Murve si klatila, ulica Fabio Severo pa je resno šla na Krās. In kamni so bili zaradi murv vsi rdeči, ko da smo jih poškopili z malinovem.

Ti si dejala: Viš jo, viš jo murvo!

Kamen pa je priletel dečku na glavo in kamen je bil ves krvav od pomečkanih murv, samo malce, samo malce od krvi. Pa je mehkužnejšiel in klical mamu. In njegova mama se je drla na tvojo mamu. Pod murvo je bil direndaj, pod murvo je bilo sodišče, in ti deklica-fantek si morala kleče prositi odpuščanja: „Nikoli več, ne bom nikoli več!“

Pa vendar nas niso mogli ugnati: pritiskali smo v vežah na gumbe in kradli sladkor iz vreč pred trgovinami, v kanalu smo skakali v čolne, po tem smo lezli v stari svetilnik gledati, kako je Trst velik. In Trst nam je od tam, ob kristalnih pristaniškega čuvaja velik velik: bil nam je široka bela pahljača. In Kras, ko da bo zdaj zdaj pomahal z dragoceno pahljačo. V trumah smo čeptali na obrežje in kopalne hlačke smo vrgli preko ramen. Ljubili smo se na škoberi, svoje nevestice smo

posipali s toplim peskom, da smo jih skrili kakor školjke. Potem smo božali peščeno plast, ko da božamo njih rožnate ude. In vi, naše nevestice ste bile vitke kakor ribe in mi smo vam pletli vence iz suhe morske trave.

Poročne vence nam je naplavilo morje; naplavilo nam je katranirane deske, s katerimi smo zanelili ogenj na škoberi. In koče smo si zgradili, in dim se je valil nad prodom in mi smo se kopali v morju in v dimu kakor družinice cigankov.

O, ali naj jim še povem o svojem Trstu? Ali naj povem, zakaj je moj?

Ali naj povem in povem, da bo debela knjiga? Deklica, zdaj se ne bojimo, da bi pesnik Slataper bil bolj močan. Premagali smo ga v ljubezni in trpljenju. In Trst je moj, je moj! Glej, zdaj je večer. Čez dan se je svetloba bila razlila po vsem morju, na pomole je pljusalo svetlobo. Zdaj je večer, in luč se je stisnila v male pičice; kakor kresnice so lučke v naši luki; kakor kapljice, ki so po dežju biseri v temnem zelenju. Od kod prihaja večer na morje? Viš, jaz vem: motorni čoln je privezan k pomolu in njegov stroj suva in suva. Njegov stroj je skrita črpalka, ki sesa, sesa večer iz morja.

Da, deklica, jaz vem, kaj je bolelo tujega pesnika! Svojo ljubo je iskal, vse življenje zaman iskal, tožil je: „Kje so tvoja usta, da jih poljubim? Kje si?“ In ni je našel, ker iskal je za jutrišnjim dan. In ta je naš. In on je vedel in je bil pošten, trgal si je meso z udov, toda bil je pošten in nič ni zamolčal! Mi vemo zdaj, da smo dobojevali prvo de-
njo, deklica, ker lepa Vida se je vrnila! O vsem je pel pesnik Slataper — o lepi Vidi ni pel.

Zato poj, deklica poj!

Bil je prvi maj in razkuštrani vojaki so prišli v mesto, zdolž grap kakor Rojanski potok, kakor Starobregški, kakor ključ. Glej, in vsi so tedaj motrili raztrgane borce in vsi so pozabili na morje.

Bilo je na večer, in nebo je spreminjalo svoje kulise, iz dalje se je bližal čoln. Ni bil samo čoln; gondola je bila in krasilo jo je cvetje. Lučke so žčipale temo, v pisanih, nihajočih lampijonih so visele. In tuji godci so brenkali na kitare, na violo in na čelo. Brenkali so deklici, ki je stala med njimi in je oni niso poznali: kakor da jim je veter naplavil vilo v prazniško gondolo.

Mala najdenka, hčerka morja in kraške obale, je pela. Kakor da valčki rušijo kamenčke na produ, kakor da božajo plavi pesek; kakor da želeste češnjavi cveti, ko da so cveti postali perutnice pisanih čudežnih ptic.

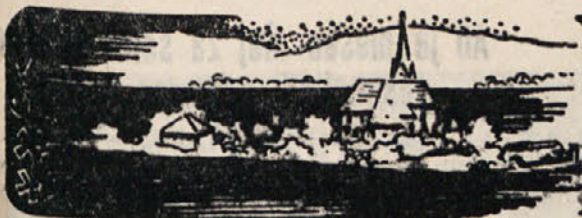
Bil je prvi maj in deklica je pela in tuji godci so utihnili.

Ob slovenski obali pa je stal ribič v čolnu, prislunil je. Tedaj je ribič dejal svojemu sreč:

„Vedel sem, da boš prišla, da bodo tvoje oči čiste in modre kakor morje nad domačim prodom. Vedel sem, da boš prišla, deklica lepa Vida in da bo tvoje telo deviško in nedotaknjeno kakor tvoja obala.“

In nad obalo, ki je čakala deklico svojih sanj, je prvič prišla pomlad.

Deklica, poj! Nikogar ne čakamo več! Lepa Vida je nazaj prišla. Lepa Vida se bo borila z nami.

Po naši zemlji

Prebivalstvo Kaple na Dravi zahteva učinkovite ukrepe

Kapla na Dravi. Krajevni odbor Demokratične fronte delovnega ljudstva v Kapli na Dravi je na svoji zadnji seji obravnaval različne probleme, med drugim vodne struge in davek na pse-čuvaje. V smislu sklepov te seje je dne 20. aprila t. l. poslal občinskemu svetu boroveljske občine pismo z dvema nujnima zahtevama, ki jih naj svet na svoji seji obravnava in čim prej reši. Gre za naslednja dva problema:

Vodne struge Babnjaka, kapelškega in trškega potoka so polne navlake, poleg tega pa je nevarnost, da se ob potu ležeča stena vodne struge med Hubcem in Incelem vsled prevelike obremenitve poti s težkimi kamioni, ki prevažajo les, ne pošuje. Da se prepreči nadaljnja

škoda, ki jo povzročajo poplave, naj občina takoj podvzame vse potrebne ukrepe.

Posestniki psov-čuvajev odločno protestirajo proti visokemu davku na pse, ki znaša 30 šilingov. V današnjih razmerah, ko kmetje vsled silnega pomanjkanja denarja skorajda ne morejo več vzdržati potrebnih poslov in dninarjev, je tako visok davek neznosen. Zato kmetje zahtevajo znižanje tega davka za 50 odstotkov.

Uresničitev teh zahtev kapelškega prebivalstva je nujno potrebna. Tu se bo videlo, kako boroveljski občinski svet s socialistično večino upošteva zahteve in potrebe ljudstva.

Hodiže. V sredo, dne 19. aprila t. l. smo ob veliki udeležbi prijateljev in znancev od blizu in daleč spremili k zadnjemu počitku rajnega Žampovega očeta, ki nas je v 59 letu starosti za vedno zapustil. Sledil je svojemu komaj 24 let staremu sinu Tineju, ki je moral pred enim letom vsled poškodb v zadnji vojni v prerani grob.

Rajni Žampov oče je bil silno priljubljen pri vseh, ki smo ga poznali. Bil je stara slovenska korenina, ki se je pred vsakomur upal zaupati svoje prepričanje in svojo narodnost. Do prihoda nacističnega rajha je bil slovenski zastopnik v hodiškem občinskem svetu in kot tak mnogo storil v korist nas vseh. Tudi kot napreden gospodar se je v našem združništvu pridno udeleževal.

Jugoslovanski boksarji v Celovcu

V soboto, dne 29. aprila in v ponedeljek, dne 1. maja 1950 ob 20. uri nastopijo jugoslovanski boksarji Fizkulturnega društva „Partizan“ iz Beograda proti celovškemu moštvu „KAC“.

Prireditve bo v KAC-areni, o poteku bomo poročali prihodnjič.

stvoval. Petnajst let je bil načelnik naše hranilnice in posojilnice in mnogo doprinesel k procvitu združnega dela pri nas. Neizmerno je ljubil našo slovensko prosveto in ni bilo slovenske kulturne prireditve, na kateri ne bi bilo Žampovega očeta. Nad vse je ljubil slovensko besedo in pesem, kakor tudi svojo slovensko zemljo.

Na domu in ob odprtem grobu mu je domači pevski zbor v slovo zapel ganljive žalostinke. Tudi domači župnik se je s kratkim nagovorom poslovil od dragega rajnega.

Naj mu bo domača slovenska zemlja, ki jo je tako ljubil, lahka. Zaostali Žampovi družini pa naše iskreno sožalje.

Zadnjo nedeljo pa so nas obiskali „Gorjanci“ — igralci kotmirškega slovenskega prosvetnega društva z igro „Lurška pastirica“, ki so jo kar dobro podali. Na prireditvi pa so nastopili tudi kotmirški pevci in tako izpolnili nedeljski popoldan. Naj še pridejo, vedno jih bomo veselili. Upamo, da jim njihov obisk lahko kmalu vrnemo.

Borovlje. — Pri nas je doma puškarska obrt, s čemer imajo Borovlje tako rekoč svojo industrijo, ki je ni nikjer drugje v vsej Avstriji. Že

par sto let izdelujemo pri nas puške in razumljivo je, da vse to ni prišlo kar čez noč, temveč je trajalo deset in desetletja, predno se je ta industrija tako udomačila in izpopolnila.

Po veliki noči so bili spel izpiti in pred komisijo so nastopili štirje pomočniki, da s svojim znanjem dokažejo, da lahko postanejo mojstri v puškarski obrti. Pred petdesetimi leti ali še prej je bilo to mnogo enostavnejše. Tedaj je bilo treba vplačati samo trideset srebrnih goldinarjev, ker je bil to glavni pogoj, da je dotični dobil koncesijo. Za tedanje čase je bilo trideset goldinarjev vsekakor precej denarja in jih ni imel vsak. Zato tedaj tudi niso gledali, če je pomočnik, ki je hotel postati mojster, svoj poklic dobro razumel. Znanje je bilo več ali manj postranska stvar. Računali so pač s tem, da, če ne bo znal delati ali prodajati, bo pač ostal tam, kjer je bil preprij.

Kakor pri vseh poklicih, je danes tudi pri puškarskem potrebno mnogo znanja, in to ne samo praktičnega temveč tudi teoretičnega. Vsak, ki hoče postati mojster, mora napraviti predpisani strokovnjaški izdelek ter z njim nastopiti pred komisijo, v kateri sedijo dobri strokovnjaki in tudi zastopniki zbornice iz Celovca. Mnogo je treba znati in na nešteta vprašanja pravilno odgovoriti. Pomočnik, katerega znanje je pomanjkljivo, mora izpit v par mesecih ponoviti in ga ponavljati tako dolgo, da izpolni vse zahteve. Šele tedaj se oddahne puškarski „matulant“ in postane novopečeni mojster.

Dne 21. aprila t. l. se je po tako imenovanem Vernikovem klancu pripeljal s kolesom in košem na hrbtu pekarski vajenec, petnajstletni Walter Moser, ter z vso silo tresnil med voz in konja Jožefa Lampichlerja. Konj se je splašil, vdrl z vozom naprej in pri tem vlekel precej daleč za seboj fanta s košem vred. K sreči se fantu ni mnogo zgodilo in so poškodbe, ki jih je utrpel, le neznatne. Nesreča pa bi bila lahko večja. Na cesti, posebno pa na klancih, je treba pač več previdnosti!

proti štajerski meji. Edino ostanki razbitih slovenskih čet, sestavljeni po večini iz koroških slovenskih legionarjev, so se skušali ponekod upirati, toda sovražnikov naval je ta odpor mimogrede zlomil. Tak odpor je poskušal na Tolstem vrhu še nadporočnik Malgaj, kateremu je ostala zvesta kopica njegovih sobojevnikov, ki je hotela braniti zadnjo ped koroške dežele. Toda ta poskus je Malgaj plačal z življenjem.

Koroške čete so se pijane zmage zagnale čez mejo na štajersko; mimo gorečih kmetij in porušenih mostov so vdrole že v Slovenjgradec in na drugi strani do Mute ob Dravi. Toda to že ni bila več prava disciplinirana vojska. Centralna vlada na Dunaju, ki je slutila težke posledice take avanture, je pritisnila na vojaško komando, da se je prodiranje ustavilo na deželni meji.

Rožej Klemen in Obergast sta s tovariši primarširala v osvobojeni Guštanj z dveurno zamudo. Komaj jo je poslednji slovenski legionar dobro pobrisal proti Dravogradu, že se je trg zavil v zmagoslavje koroških deželnih zastavah, med njimi je viselo tudi precej frankfurtske. Po tovarniških perzonalih so prihajajoče zmagoslavje pozdravljale tudi rdeče zastave in rdeče cvelje. Vendar je bilo veliko oken praznih.

Trg je bil poln ljudstva in koroškega vojaštva. Kljub temu, da si čul

SPZ naznanja

Centralni oder
Slovenske prosvetne zveze

vabi

na svojo prireditve s staro in znano dramo

„Za pravdo in srce“

ki bo v nedeljo, dne 7. maja 1950 ob 15. uri

v Narodnem domu v št. Jakobu

Slovenska prosvetna zveza priredi v okviru prvomajskih proslav kino-predstave, kjer se bosta predvajala jugoslovanska filma

To ljudstvo bo živelo
Parada mladosti

v Železni Kapli, nedeljo, dne 30. aprila 1950, ob 11. uri;

v Borovljah, ponedeljek, dne 1. maja 1950, ob 14. uri;

v Pliberku, torek, dne 2. maja 1950, ob 20. uri in

v Vrbi, četrtek, dne 4. maja 1950, ob 18.30 uri.

Uradne ure Okrajnega odbora
DFDL v Borovljah

v okrajni pisarni, Dollichgasse 4 so:

v torkih od 8 do 18 ure,
v petkih od 8 do 13 ure in
v sobotah od 8 do 13 ure.

V ostalem času je okrajna pisarna zaprta, ker so aktivisti na terenu.

DFDL, Okrajni odbor Borovlje

MALI OGLASI

Mala hiša ob cesti, novo sezidana, 3 sobe, 3 četrt ure od Vrbe ob Vrbskem jezeru blizu Škofič, na prodaj.

Naslov v upravi „Slovenskega vestnika“ v Celovcu, Gasometergasse 10/I.

Iščem fanta, ki ima veselje do pekarske obrti in je vajejen tudi poljskega dela.

Ponudbe poslati na naslov: Franc Kajšnik, pekar, št. Peter, pošta št. Jakob v Rožu.

PREŽINOV
VORANC:
POŽGANICA

Graničalerji si niso dali dvakrat svetovati, temveč so se dvignili in jo mahnilo iz korita. Z njimi so odšli tudi Sirničani. Dokler niso prišli do vrha police, ni nobeden spregovoril besedice. Ko so bili pa že na ravnini, se jim je mahoma odprlo: „Prokleti čuži, zaradi njih bi lahko še sitnosti imeli.“

„Onstran Drave nisem ničesar izgubil.“

„Glavno je, da smo se tu izmotali; naprej bo že šlo.“

Na patra Lobisserja so medtem že popolnoma pozabili. Krenili so proti Ledu, kamor so ravno dospeli, ko je oddelek drugega volkswehrovskega bataljona z Dunaja, pomešan z raznimi koroškimi četami, plenil Svetičovo graščino, kolikor so umikajoče se slovenske čete že pustile. Lastnik Graščine je živel v Gradcu in ni mogel protestirati zoper nevhvaležnost

domovine, a oskrbnika so plenilci nagnali...

Šesti dan po odhodu zdoma so samostanski hlapeci mogočno vkorakali v Graničal, z njimi pa tudi štirje Sirničani.

„Heil Kärnten!“

„Dali smo čužem!“

Toda pristava jih je videla že osmi dan...

Koroške čete, ki so do Drave že čutile nekaj odpora slovenskih čet, so proti vsakemu pričakovanju mogle ugotoviti, da Slovenci ne nameravajo braniti niti tako sijajne obrambne črte, kot je Drava. Skoraj brez žrtve so se polastile vseh prehodov čez Dravo, mostiča pri Velikovecu, pri Kamnu, pri Tinjah, pri lipškem brodu; slovenske čete je bila zgrabila panika, da so kar same od sebe brez boja zapuščale postojanke in v polnem neredu bežale

do sem že zadnji bojni hrup, so bile gostilne nabite, pri Lečniku, pobeglem slovenskem nacionalistu, je množica plenila. Prvo, kar je Rožej zagledal na trgu, je bil trgovec Skuta, ki je pred svojo hišo čepel vrh lestve in z dletom ter kladivom odstranjeval tablo s slovenskim napisom, katerega je moral pod slovenskim režimom izobesiti. Kakor zmeraj je bil Skuta tudi sedaj popolnoma pijan. Po vsakem tretjem udarcu s kladivom se je obračal k množici, ki ga je gledala, grabil kapo z glave in vpil:

„Heil Kärnten! Heil Oesterreich!“

Ko se mu je naposled posrečilo odstraniti zadnji žebelj iz deske in je tabla padla na cesto, je spet dvignil kapo visoko v zrak in zakričal, da je prevpil ves hrup na trgu:

„Jaz sem Aleksander drugi! Živio...!“

Množica se je tresla od smeha in mu vzklikala.

Obergast je nemo gledal prizor. Potem se je obrnil k Rožeju in mu rekel: „Kaj je temu...?“

Rožej ga je potegnil v stran.

„Pojdi z menoj!“

Šla sta k njegovim staršem v perzonal.

Pudlar Rožej je sedel kot navadno na svojem stolu v kuhinji, na katerem je posedal že trideset let. Tudi zdaj je imel srajco odpeto in kazal svoje rjave, upadle prsi. Mati

Pripravimo sušilne naprave za sušenje krme

Kmetijski znanstveniki računajo, da izgubi seno pri sušenju na tleh pri lepem vremenu že 33 odst. beljakovin in 40 odst. škrobnih vrednosti, pri deževju pa celo od 48 do 67 odst. beljakovin in 52 do 67 odst. škrobnih vrednosti. Vsled česar nastanejo pri senu tako velike izgube na hranilnih snoveh, če ga sušimo na tleh?

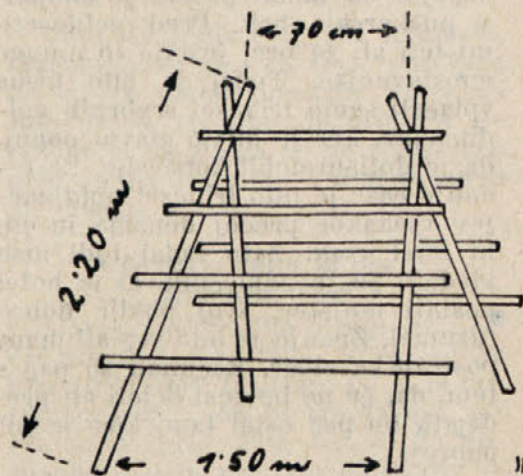
Čeprav smo morda seno kosili ob pravem času — v prvi dobi cvetenja — ko je nabranih v rastlini največ hranilnih snovi, utрпи seno pri sušenju na tleh znatne izgube. Moramo ga obračati — s tem zdrobimo drobna stebelca in lističe, ki jih nikoli ne moremo več zbrati z grabljami in ostanejo zato na travniku. Če imamo dobre ali novozasejane travnike, zraste tam visoka gosta trava, ki se le počasi posuši. Včasih leži na travniku po več dni in postane vsako jutro rosna. Če se še pripeti, da pride v dobo sušenja še kakšna ploha ali daljša deževje, ki izpere iz sena skoro vse hranilne snovi — beljakovine in škrobne vrednosti — nam ostane samo še seno, ki je na hranilnih snoveh dosti revnejše kot slama.

Zaradi tega čedalje bolj priporočajo tudi sušenje sena na sušilnih napravah, kjer je izguba hranilnih snovi dosti manjša. To smo pri sušenju detelje in lucerne opazili tudi že sami in jih zato sušimo na ojstrvah ali kozolcih (stogih). Takšne sušilne naprave bi se izplačale tudi za sušenje sena predvsem s travnikov, ki smo jih nanovo zasejali, kjer raste visoka in gosta trava, ki se dolgo ne posuši. Letos bi prišli k tem sušilnim napravam prav poceni,

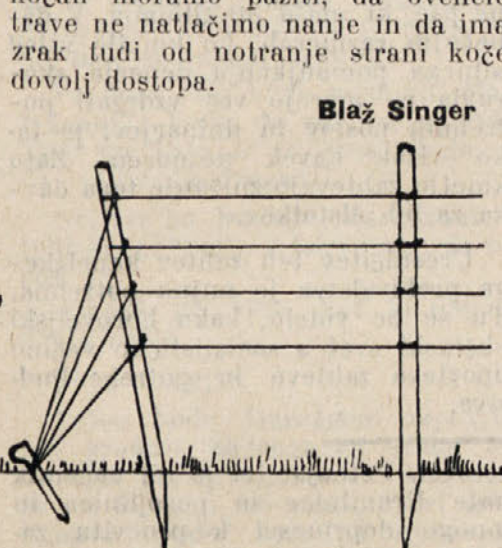
ker je Kmetijska zbornica razpisala za napravo takšnih sušilnih naprav subvencije v višini 30 odst. vseh materialnih stroškov. Vsak kmet lahko dobi to subvencijo za naprave, ki jih potrebuje za površino do 5 ha, glavno je, da predloži Kmetijski zbornici račune o stroških, ki jih je imel za napravo švedskih jezdecov (Schwedenreiter), senenih koč (Heuhütten) in takozvanih hajnc (Heinzen). Na spodnjih skicah so pokazane oblike takšnih naprav in mere, ki pridejo v poštev.

Seno pa tudi deteljo ali lucerno naložimo na te naprave. Švedske

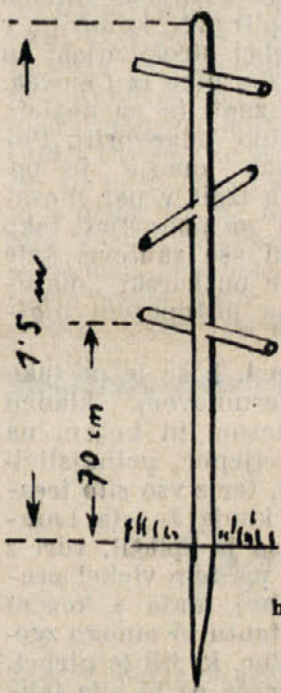
jezdece obložimo lahko s popolnoma zeleno in tudi mokro krmo, dočim naložimo travo ali deteljo na druge naprave, čim je nekoliko ovenela. Če smo zjutraj kosili, popoldne lahko obkladamo in si tako prihranimo vse delo obračanja in tudi dež nam ne more poslabšati ali skvariti sena. Torej z obkladanjem in sušenjem sena velikih trav na teh pripravah ne zamudimo dosti več časa kot pa pri sušenju na tleh, pridelamo pa na vsak način boljše in izdatnejše seno.

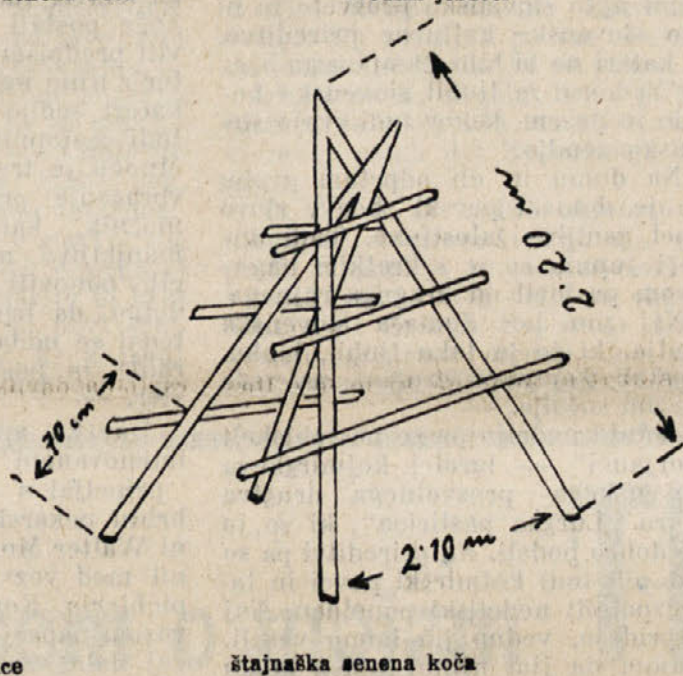
Allgäuska senena koč

švedski jezdec

hajnc

štajnaška senena koč

švedske jezdece postavimo v smeri, od katere pride vedno najmočnejši veter in jih prepnemo z 2 mm debelo žico v štirih do petih vrstah. Vse ostale naprave so iz okroglega lesa. V krajih, kjer lahko vsadimo ojstrve (če je zemlja dovolj globoka in trdna) imajo švedski jezdeci, ojstrve in hajnce vsekakor prednost, na plitvi zemlji pa imajo prednost senene kočice, ki trdno stojijo in jih noben veter ne more pometati. Pri sušenju sena na senenih kočah moramo paziti, da ovenele trave ne natlačimo nanje in da ima zrak tudi od notranje strani kočice dovolj dostopa.

Blaž Singer

Ali je mesec maj za setev lucerne res najbolj primeren čas?

Vsak kmetijski inženir, s katerim sem doslej govoril in kateri se je praktično že začel baviti s poljedelstvom, mi je priznal, da je moral plačati več ali manj znatno „žolnino“. Tudi tov. inž. Polcer pri vsakem svojem splošnem predavanju zelo zanimivo pripoveduje, kako silno ga je v njegovih mladih letih stalo uvajanje v prakso, kako „visoke novce“ je moral šteti kot žolnino.

Je že tako; v kmetijstvu se je treba učiti do smrti. Tako se je tov. Polcerju n. pr. pripetilo, da mu je šele pred dvema leti vsled neupoštevanja gotovih, sicer neznačajnih okolščin, posebej več kot pol sadne drevesnice in da je tozadevna škoda šla v mnoge tisoče.

Tudi sam sem se podobno vračunal. Kot nekdanjemu kmetijski učitelju mi je že nekako prešlo v meso in kri, da je treba lucerno sejati meseca maja. Zato sem tudi pred nekaj leti pustil sejati (sam nisem bil takrat doma!) za drag denar kupljeno lucerno meseca maja, pozabil sem pa prej opozoriti domače na vremenske prilike in pozabil povedati, da je treba lucerno meseca maja sejati pač v takem času in v tako zemljo, da imajo posejano drobno zrnje in mlade rastlinice prvi čas dovolj vlage na razpolago. In tako je bila moja lucerna sejana „po predpisih“ sicer meseca maja, toda v času, po katerem prav dolgo ni več deževalo in posledica tega je bila, da nemška detelja ni vzkliła oz. da so se mladi lucernini kalčki posušili. Zato me je prav prijetno iznenadilo, ko sem potoval sredi aprila po Podjunu in sem v Pogrčah pri posestniku Pavležu našel v tem času lucerno že posejano. In takrat me je prav bolešno zasklel spomin na moj svoječasn „fiasko“ pri setvi lucerne ter sem dejal in poudarjam to odločno tudi danes:

Sejte lucerno, ne ozirajte se na koledarski mesec, v takem času, da bo imela dovolj vlage za kaljenje in za prvi čas rasti. Boljše tvegati nekoliko nevarnosti glede mraza, kakor pa jo sejati v pretečo sušno dobo. Tudi posamezno tako priljubljena setev lucerne v ajdo je uspešna le, če je prvi čas po setvi zemlja še dosti vlažna in ne pritisne prehudu suša.

Vernik

Rozejka je sedela pri štedilniku očetu nasproti.

Klemen je z mežanimi občutki stopil v sobo, katero je bil tako odločno zapustil pred meseci.

„Tu smo!“ je pozdravil starše z rahlim zmagoslavnim naglasom.

„Tu si! Da si le tu!“ je rekla mati vsa prevzeta.

„Da si le tu!“ je kratko ponovil oče.

„Tako sem se že bala!“

Mati si je s predpasnikom zakrila oči, v katerih so se zasvetile solze.

Klemenu je nenadoma postalo tesno pri srcu. Pričakoval je veselih, navdušenih obrazov, a to, kar je našel je bila topla prisrčnost staršev, nič drugega... Da bi se izkopal iz zadrege, je predstavil tovariša Obergasta, ki je doslej nemo stal pri vratih, že zmeraj s puško v rokah.

„To je moj tovariš, s katerim sva bila ves čas skupaj...“

„Dobro, da sta se le živa izmazala!“ je dejal oče in pomolil Obergastu svojo okorno desnico.

Ko sta se usedla, je mati vprašala: „Ali sta lačna, — kdo pa misli na jed v takih časih...“

„In tudi časa ne bo! Šli bomo menda takoj dalje, midva sva se le mimogrede utrgala.“

Medtem je mati že pristavila kavo.

Klemen je opazil, da okno ni okrašeno; razen običajnega lonca pelargonij, ki so cvetele, ni bilo ničesar na njem. S stisnjenim srcem se je obrnil stran od okna k očetu:

„Ali ste imeli kakšne sitnosti zaradi mene?“

Zandarji so bili nekajkrat tukaj...“

„Sedaj jim je odklenkalo; za zmeraj odklenkalo! Koroška ostane pri republikli! Ali smo jim dali vetra...“

„Oh, da bi bil le mir!“ je vzkliknila mati.

„Bo, bo!“ je hitel Klemen.

Oče se je pa oglasil:

„Veš kaj? Na trg nisem šel — rajši sem ostal doma... Da ti odkrito povem: vse to mi ni preveč všeč... To je prava vojna... A čigava vojna? — Meni se zdi, da malo pregrdo delajo... Mi smo delavci...“

„Prav imate!“ je posegel vmes Obergast; „saj tudi mi nismo preveč navdušeni, ali kar je, je...“

Klemen se je ozrl na tovariša, poln notranje hvaležnosti. Zdaj je šele razumel, zakaj je prav za prav vzel tovariša s seboj, ko je šel k staršem...“

„Jaz sem delavec!“ je počasi nadaljeval pudlar Rozej. „... mi smo za republiko, to je res, in za našo stranko. Kakor so z nami ravnali Malgaj in drugi, ni bilo prav! Ali pa je na tej strani vse prav — ne vem! Vse preveč je takih ljudi zraven, ki niso naši prijatelji... Nas eden potem razmišlja...“

Očetov obraz je bil ves poln čudnih gub, ki so izražale dvom. Spremenil se je, si je mislil sin. Kot da bi uganil njegove misli, je oče nadaljeval:

„Ali se nismo spremenili! Vsi smo

za republiko, kakor smo bili, toda mi smo delavci... vse, kar se godi, ni moralo biti...“

Medtem je mati skuhalo kavo. Zraven je postavila na mizo še hleb kruha, najvažnejšo hrano fužinarjev, posebno še tiste čase. Pudlar Rozej si je odrezal ogromen kos, ga začel drobiti v kavo. Nadrobil ga je zvrhan pisker, ga z žlico potlačil v tekočino in začel jesti. Tako je storil tudi Klemen.

„Kaj boš pa zdaj?“ je čez nekaj časa vprašal oče sina.

„Ne vem... sam ne vem! Najbrž to, kar drugi...“

„Mislim, da ti ni treba z njimi, če pojdejo na štajersko.“

Klemen je malo pomislil, potem pa dejal:

„Naši gotovo ne bodo šli. Toda čuvali homo mejo.“

Klemen in Obergast sta morala oditi. Ko sta bila že med vrati, se je pudlar Rozej še enkrat obrnil k sinu:

„Kaj misliš, ali se bo zdaj direktor Göry vrnil...?“

Pri tem ga je pogledal z izgorelimi, a zvestimi, odkritosrčnimi očmi.

Prvič v svojem življenju ni mogel Klemen tega pogleda prenesti. Zdrnil se je in mladostno odvrnil:

„Telega pa ne vem...“

Toda stari Rozej, ki je poznal sinov glas, je razumel: to se lahko zgodi! — — —

Tako je Rozej Klemen obhajal vrnitev v osvobojeno Mežiško dolino.

Komaj sta se vrnila h komandi, ki se je bila takoj nastanila v oplenjeni Ležnikovi hiši, ju je pograbil lajtnant Čas:

„Rozej! Vprege potrebujemo! Ti si znan v okolici, veš, kje so konji. Vzemi nekaj ljudi in preskrbi konje, vozove, a predvsem konje. Mnogo vprege potrebujemo, ker gre ofenziva dalje proti Mariboru. V okolici je mnogo slovenskih veljakov, mnogo konj... Kjer ne dobiš zlepa, vzemi s silo!“

Rozej je pogledal Obergasta, potem se je uprl:

„Jaz da bi kot domačin hodil rekvirirat? Kaj pa mislite?“

Lajtnant Čas je osupnil.

„Zakaj? ...“

„Zato!“ je odločno odvrnil Rozej. Lajtnant Čas, ki je poznal razpoloženje čet, je umolknil.

„Grem pa jaz.“ se je ponudil domačin volkswehrovec, Aberšek.

Rozej ga je pomilovalno pogledal in se odstranil.

Zvečer se je po trgu raznesla novica:

„Malgaj je padel!“

„Rožna granata ga je raztrgala!“

„Zdaj je odprta pot v Maribor...“

(Dalje)